

דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו

א. תוספות מסכת סנהדרין דף נט עמוד ב "לכל דבר שבמנין"

וכ"ת אי בדבר שנגזר סתם פשיטא שצריך מנין אחר להתירו אצטריך סד"א כיון דבטל דבר שנאסר עבורו ממילא הותר כגון הכא שנאסרו בתשמיש כדי לקבל התורה וכי היא דפ"ק דביצה (דף ה. ושם) דכרם רבעי היה עולה לירושלים מהלך יום לכל צד כדי לעטר שוקי ירושלים בפירות דאף לאחר חורבן הוצרך מנין אחר להתירו.

ב. מגן אברהם סימן תסח ס"ק א

ואף על גב דהשתא ליכא פסח מ"מ הוי דבר שבמנין שהי' אסור בכל מקומות וצריך מנין אחר להתירו משא"כ בגילוי שמתחלה לא נאסר בכל המקומות רק במקומות שיש נחשים

ג. רמב"ם הלכות ממרים פרק ב הלכה ב

בית דין שגזרו גזרה או תקנו תקנה והנהיגו מנהג ופשט הדבר בכל ישראל, ועמד אחריהם בית דין אחר ובקש לבטל דברים הראשונים ולעקור אותה התקנה ואותה הגזרה ואותו המנהג, אינו יכול עד שיהיה גדול מן הראשונים בחכמה ובמנין, היה גדול בחכמה אבל לא במנין, במנין אבל לא בחכמה, אינו יכול לבטל את דבריו, אפילו בטל הטעם שבגללו גזרו הראשונים או התקינו אין האחרונים יכולין לבטל עד שיהיו גדולים מהם, והיאך יהיו גדולים מהם במנין הואיל וכל בית דין ובית דין של שבעים ואחד הוא, זה מנין חכמי הדור שהסכימו וקבלו הדבר שאמרו בית דין הגדול ולא חלקו בו.

השגת הראב"ד: א"א עיטור שוקי ירושלים בפירות קשיא עליה שהראשונים תקנוהו ור' יוחנן בן זכאי ביטלה אחר חרבן מפני שנתבטל הטעם לראשונים ולא היה גדול כראשונים.

ד. כסף משנה הלכות ממרים פרק ב הלכה ב

ומ"מ קושית הראב"ד איני מכיר דמי אמר לו שריב"ז לא היה גדול כראשונים וא"ת מדאמרינן בפרק יש נוחלין (דף קל"ד) וכן בסוכה (דף כ"ח) פ' תלמידים היו לו להלל גדול שבכלן יונתן בן עוזיאל קטן שבכלן ריב"ז דילמא קטן שבכלם לא בחכמת התורה קאמר אלא בשאר חכמות הוא שהיו גדולים ממנו תדע דהא קאמר התם שלא הניח ממשלות כובסים משלות שועלים שיחת שדים ושיחת מלאכי השרת ומעשה מרכבה ובאותן חכמות אפשר שהיו גדולים ממנו אבל לא בחכמת התורה וראיה לדבר שנתמנה נשיא וראש ישיבה במקום הלל ואם היה קטן שבתלמידים היאך היו ממנים אותו ולא היו ממנים לאחד מהגדולים אלא ודאי בחכמת התורה גדול כמותם ואפשר גדול מהם היה ועוד דאפילו נימא שגם בחכמת התורה היה קטן מכולם כבר אפשר שהיה גדול ממתקני התקנה ההיא ואל יקשה בעיניך היאך אחרונים גדולים מהראשונים דהא אשכחן רבה דהוה גדול מרב יהודה כדאמרינן (תענית כ"ד וע"ע ברכות כ') רב יהודה כי הוה מטי להאשה שהיא כובשת ירק הוה אמר הויית דרב ושמואל הזינא הכא ואילו אנן מתנינן תליסר מתיבתא

ה. תוספות מסכת עבודה זרה דף לה עמוד א "חדא"

ואנו שאין נחשים מצוין בינינו אין לחוש משום גלוי ואין לומר דדבר שבמנין הוא וצריך מנין אחר להתירו כי ודאי הוא כשאסרו תחלה לא אסרו אלא במקום שהנחשים מצוין

נטע רבעי וכרם רבעי

ו. ויקרא יט

(כג) וְכִי־תִבְאוּ אֶל־הָאָרֶץ וְנִטְעַתֶּם כָּל־עֵץ מֵאֵל וְעֲרַלְתֶּם וְעֲרַלְתוּ אֶת־פְּרִי שְׁנֵים יָהִיה לָכֶם עֲרָלִים לֹא יֵאָכֵל:

(כד) וּבִשְׁנֵה הָרְבִיעִית יִהְיֶה כָּל־פְּרִי קֹדֶשׁ הַלֹּלִים לַד':

(כה) וּבִשְׁנֵה הַחֲמִישִׁית תֵּאָכְלוּ אֶת־פְּרִי הַלְּחֹסִיף לָכֶם תִּבּוֹאָתוּ אֲנִי ד' אֲלֶקְיָכֶם:

ז. רמב"ם הלכות מעשר שני ונטע רבעי פרק ט:א

נטע רבעי הרי הוא קודש, שנאמר ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש הלולים לד', ודינו להאכל בירושלים לבעליו כמעשר שני...

ח. ספר החינוך מצוה רמז

ונוהגת מצוה זו בזמן הבית בארץ בזכרים ונקבות, אבל לא בחוצה לארץ... ויש מרבתינו שהורונו, ד' ישמרם ויחיים, שחיוב מצוה זו הוא אפילו עכשיו בארץ, ואפילו בחוצה לארץ נוהג כרם רבעי מדרבנן. ולפי זה צריך כל אדם עכשיו לפדות פירות כרם רבעי שלו על שוה פרוטה או יותר. גם אמרו שמברכין על הפדייה, ואחר כך משליך הפדיון לים המלח, כלומר למקום האבד, כדי שלא יהנה בו בריה, לפי שהוא קדוש היום מדרבנן, ואחר כך אוכל פירות כרמו. אבל נטע רבעי אינו נוהג כלל בחוצה לארץ אפילו מדרבנן.

ט. פני יהושע מסכת ביצה דף ה עמוד ב

הקשה מהרש"א דגדולה מזו הו"ל להקשות דכיון דס"ל לא קידשה אין רבעי נוהג כלל וכתב דאפ"ה נוהג משום דבר שבמנין עכ"ל ע"ש. ואני בער ולא אדע מה ענין דבר שבמנין לכאן דא"כ כל המצות התלויות בארץ ואינן נוהגין בזמן הזה אמאי אין נוהגין משום דבר שבמנין אלא על כרחך דלא שייך כלל דבר שבמנין כיון שהכתוב תלאן בהדיא בקדושת הארץ ועדיפי טובא מחרמים לאחר זמן שכתבו התוספות דלא שייך בהו דבר שבמנין, אלא מה שנהגו דין רבעי י"ל דהיינו מדרבנן כמו שחייבו עצמם במעשרות ותרומות בזמן הזה.